

ROBERT
SPAEMANN

Nemirtingas gandas

Dievo klausimas
ir modernybės
iliuzija

Iš vokiečių kalbos vertė
Vilija Gerulaitienė

Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos
Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras

Vilnius, 2026

Versta iš:

Robert Spaemann

*Das unsterbliche Gerücht: Die Frage nach Gott
und die Täuschung der Moderne*

Klett-Cotta, 2014

Mokslinis konsultantas ir įvadinio straipsnio
autorius dr. Linas Jokubaitis

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras yra struktūrinis
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos padalinys,
savo leidybine veikla padedantis įgyvendinti bibliotekos misiją
būti Lietuvos žinių erdve, kuriančia vertę visuomenei.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

© 2007 Klett-Cotta – J. G. Cotta'sche Buchhandlung
Nachfolger GmbH, Stuttgart

© Vilija Gerulaitienė, vertimas, 2026

© Linas Jokubaitis, įvadas, 2026

© Saulius Bajorinas, apipavidalinimas, 2026

© Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2026

ISBN 978-5-420-01899-6

Dulcissimae matris memoriae

Turinys

Dievo gandas funkcionalizmo visuomenėje

Linas Jokubaitis / 9

Pratarmė / 27

Nemirtingas gandas / 31

Dievo įrodymai pagal Nietzsche / 49

Evoliucija ir protingas sumanymas [*Intelligent Design*] / 60

Krikščionybė ir filosofija naujaisiais laikais / 68

Funkcinis religijos supratimas ir religija / 86

Religinė tapatybė / 106

Ar universalistinės religijos turėtų atsisakyti misijos? / 125

Religija ir „faktinė tiesa“ / 135

Apie kai kurias problemas, susijusias su gimtosios
nuodėmės doktrina / 147

Krikščioniškas požiūris į kančią / 165

Apie dabartinę krikščionybės būklę / 174

Pastabos / 197

Šaltiniai / 202

Asmenų rodyklė / 204

Pratarmė

Apie žmogiškuosius dalykus galima kalbėti dviem būdais: iš vidinės arba ir iš išorinės perspektyvos. Įsivaizduokime, pavyzdžiui, jauną porą, kuri sudaro gyvybės draudimo sutartį. Aišku, dėl ko juodu tai daro: nori senatvėje gauti tam tikrą išmoką ir taip išvengti skurdo. Ar sutartis prasminga, paaiškės tik tada, kai įvyks draudžiamasis įvykis ir bus išmokėti pinigai. Kol kas jauni žmonės turi pasikliauti draudimo bendrovės mokumu ir viltis, kad jos likvidumas pakankamas. Tačiau tokia sutartis turi ir išorinį aspektą, kuris nepriklauso nuo to, ar pasitikėjimas pagrįstas. Poros elgesys gali būti sociologinių ir psichologinių tyrimų objektas. Galima tyrinėti, kiek jaunų porų sudaro tokias draudimo sutartis ir nuo kokių veiksnių tai priklauso. Taip pat galima klausti, kaip tokia sutartis veikia dabartinį žmonių gyvenimo būdą, jų jauseną, vartojimo įpročius, santykių stabilumą, polinkį rizikuoti ir norą susilaikyti vaikų. Išorinė perspektyva kelia įvairių įžvalgų, tačiau ji remiasi vidine perspektyva. Jei pora nebūtų įsitikinusi, kad draudimo bendrovė sugebės įvykdyti sutarties išipareigojimus įvykus draudžiamajam įvykiui, sutarties ji nesudarytų, ir visi kiti aspektai būtų nereikšmingi.

Šia prasme apaštalas Paulius rašo korintiečiams: „O jei Kristus nebuvo prikeltas, tai tuščias mūsų skelbimas ir tuščias jūsų tikėjimas.“ (1 Kor 15,14). Krikščionybė yra tokia pat kaip ir visi kiti žmogiškieji dalykai: ji turi ir vidinį, ir išorinį

aspektą. Jos vidus – tai tikėjimas Dievo tikrove ir amžinojo gyvenimo su Dievu viltis. Tačiau kol ji laikosi kaip gyvas tikėjimas šia tikrove, ji kartu atlieka įvairias socialines ir psichologines funkcijas: daro įtaką žmonių gyvenimo būdui ir jų vidinei būsenai. Vis dėlto ji negali būti apibrėžiama remiantis šiomis pasekmėmis. Ji priklauso vien nuo kognityvinio turinio. „O amžinasis gyvenimas, – sako Kristus Jono evangelijoje, – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą, ir tavo siųstąjį Jėzų – Mesiją.“ (Jn 17,3). Dažnai cituojamas sakinyss iš pirmojo laiško Timotiejui, jog Dievas „trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti...“, yra nebaigtas ir todėl klaidinantis be jo antrosios dalies – „...ir pasiektų tiesos pažinimą“ (1 Tim 2,4).

Pasaulis yra pliuralistinis ir visada toks buvo. Tačiau pliuralistiniame pasaulyje vidinė ir išorinė perspektyva neišvengiamai konkuruoja. Matantys šokančius žmones, bet negirdintys muzikos, nesupranta jų judesių. O nepritariantys krikščionių tikėjimui bus linkę jį aiškinti ne jo turinio tiesa, o kažkuo kitu. Galų gale jie nesupras tikinčiojo. Tie, kurie gyvena vidinės perspektyvos tiesa, laikosi šventojo Pauliaus žodžių: „Dvasinis žmogus gali spręsti apie viską, bet niekas negali spęsti apie jį“ (1 Kor 2,15).

Tačiau nesugebantis įsijausti į išorinę perspektyvą, kurioje krikščionybė yra tik viena iš daugelio pasaulėžiūrų, tampa sektantu arba fanatiku ir užsisiklėndžia nuo proto universalumo. Krikščioniškasis tikėjimas pretenduoja į tokį pat universalumą kaip ir protas. Netgi reikalauja, kad protas neatsilikytų nuo tikėjimo sampratos, ir konstatuoja atsiliekantį, jei apeina Dievo klausimą. Tačiau krikščioniškasis tikėjimas taip pat žino, kad „dvasinio žmogaus“ nuosprendis kaip universalis, bet kokią išorinę perspektyvą apimanti tiesa, bus atskleistas tik laikų pabaigoje.

Tuo tarpu dalykų tiesą atitinka gebėjimas kalbėti abiejų perspektyvų kalbomis – pagal situacijas, į kurias patenkame, ir atsižvelgiant į žmones, su kuriais bendraujame. Šios knygos

tekstai kaip tik tai ir daro. Juose yra „iš išorės“ apmąstymų, kurie veikiau siejasi su religijotyra, tačiau yra ir pranešimų, kuriuose Jėzus vadinamas Viešpačiu – jie skirti bendratikiams, suprantantiems, kas turima omenyje. Galiausiai yra tekstų, kuriuose autorius, remdamasis visiems žmonėms prieinama racionalia argumentacija, kreipiasi į tuos klausytojus ar skaitytojus, kurie pasirenę apmąstyti Dievo klausimą. Mat jis įsitikinęs, kad – priešingai nei didysis Pascalis – filosofų Dievas nėra kitoks nei Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievas, lygiai kaip Aušrinė yra ne kas kita nei Vakarinė žvaigždė. Kartu su Platonu autorius mano, kad žmogus, kuris nėra pasirengęs nuodugniai apmąstyti to, kas, jei tiesa yra, yra svarbiausias, o gal net vienintelis tikrai svarbus dalykas (Platonas, *Faidonas* 85b)¹, yra apgailėtinas žmogus. Ir vėlgi Platonas Sokrato pašnekovo lūpomis sako, kad reikia „iš žmonių teiginių pasiimti geriausią bei tvirčiausiai atlaikantį kritiką ir ant jo, tarsi ant plausto, ryžtis perplaukti gyvenimą, – nebent pasitaikytų saugiau ir patikimiau persikelti tvirtesniu keltu – pasitelkus kokį nors dievišką teiginį“ (*Faidonas* 85d)². Toks tvirtesnis keltas gali būti filosofija. Tikėjimas dieviškąją Logosą tapus kūnu, kad juo būtų galima keliauti, pasak Augustino, yra vienintelis dalykas, skiriantis „mūsiškius“ nuo platonikų. Pats Platonas šio skirtumo nepatyrė, nes jo laikais šis įvykis dar nebuvo įvykęs.

¹ Platonas, *Faidonas, arba Apie sielą*, Vilnius: Aidai, 1999 (čia ir toliau vertėjos pastabos).

² Ten pat.